

ระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจ
หลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี
The System for Promoting Learning Activities in Buddhist Studies to
Achieve an Understanding of Buddhist Principles at the Lower
Secondary Level in the Pathum Thani Educational District

¹พระมหาณัฐดนัย ฐานวุฑโฒ (เนียมหอม), ²นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, ³สายรุ้ง บุปผาพันธ์

¹Phramaha Natdanai Thanavuddho (Niamhom), ²Niwes Wongsuwan,

³Sairoong Bubpaphan

¹⁻³สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Program in Teaching Social Studies, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author, e-mail: natdanai168ton@gmail.com

Received: July 30, 2025; Revised: August 14, 2025; Accepted: August 20, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ 2) เพื่อพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ 3) เพื่อทดลองระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ 4) เพื่อประเมินและรับรองระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการวิจัยแบบพัฒนา (Research and Development= R&D) ประกอบด้วยวิธีการการสำรวจ (Survey Research) จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 377 คน โดยการสัมภาษณ์ (Interview) พระสงฆ์และคณะครู จำนวน 10 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ผลการวิจัยพบว่า 1) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาจากการสัมภาษณ์ พบว่า ประเด็น คือ ต้องอย่าลืมนัดในชุมชนซึ่งพระสงฆ์มีบทบาทขับเคลื่อนเป็นอย่างมากเหมาะสมดังปฐมปณิธานที่ว่า “จรรถ ภิกขเว จาริกัม พุชชนิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมฺปาย หมายความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกท่านจงเที่ยวจาริกไป เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ และเกื้อกูล ชนและโลกทั้งหลาย 2) การพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.239) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านที่ 4. ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.421) รองลงมา คือ ด้านที่ 2. ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.370) รองลงมา คือ ด้านที่ 3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.409) และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 1. ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.442) 3) การทดลองระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์ พบว่า เป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่พัฒนาร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ด้วยการจัด

กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ในกลุ่มเด็กและเยาวชนนั่นเอง 4) การประเมินและรับรองระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา จากสรุปการสัมภาษณ์ พบว่า ต้องทำเป็นการนำนโยบายภาพรวมมาสู่การปฏิบัติจริง เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนมีลักษณะนิสัยที่ดีทั้ง 4 ประการ ได้แก่ 1. ความพอเพียง 2. ความมีวินัย 3. ความสุจริต 4. การมีจิตอาสา

คำสำคัญ: ส่งเสริมกิจกรรม; ผลสัมฤทธิ์; วิชาพระพุทธศาสนา; หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the body of knowledge related to the system for promoting learning activities, 2) to develop a system for promoting learning activities, 3) to experiment with the system for promoting learning activities, and 4) to evaluate and certify the system for promoting learning activities. This study employed a Research and Development (R&D) approach, incorporating survey research using a sample of 377 Mathayom 1 (Grade 7) students in Pathum Thani Province. The sample size was determined using Krejcie & Morgan's table. In addition, interviews were conducted with 10 monks and teachers, selected through purposive sampling. The research instruments included questionnaires and interview forms. The research findings were as follows 1) In the study of knowledge regarding the system for promoting learning activities in Buddhist studies, interviews revealed that temples in the community play a crucial role in educational engagement, in line with the principle "Caratha bhikkhave cārikam-Go forth, O monks, for the benefit and happiness of the many, out of compassion for the world." 2) In developing the system, most respondents rated the overall system for promoting learning activities at a high level ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.239). When analyzed by components, the highest-rated aspect was assessment and evaluation ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.421), followed by instructional media ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.370), teaching activities ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.409), and lastly, content ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.442). 3) The experimentation of the learning activity promotion system in Buddhist Studies, based on interview findings, revealed that it is a creative initiative that fosters physical, mental, and intellectual development through the organization of participatory activities aimed at enhancing knowledge among children and youth 4) In evaluating and certifying the system, interview summaries emphasized the importance of translating policy into practical implementation to instill four key characteristics in children and youth: (1) sufficiency, (2) discipline, (3) integrity, and (4) volunteer spirit.

Keywords: Learning activity promotion, learning achievement, Buddhist studies, Buddhist principles

บทนำ

พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทยได้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาสติปัญญาของประชาชนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษาไทยซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ของเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน

(พระพรหมคุณาภรณ์, 2553) อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีและวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง เด็กและเยาวชนจำนวนมากกลับขาดความเข้าใจในหลักธรรม โดยเฉพาะ “ไตรสิกขา” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ทั้งกาย วาจา และใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2542) ส่งผลให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษากลายเป็นเพียงเนื้อหาที่ต้องท่องจำ ไม่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้อย่างแท้จริง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้การศึกษาทุกระดับมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545) ในขณะที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจภาคสนามในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี พบว่าสถานศึกษายังขาดระบบสนับสนุนที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม บูรณาการหลักธรรม และการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา โดยยึดหลัก “ไตรสิกขา” เป็นแกนกลางของการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย อธิศีลสิกขา (การฝึกอบรมด้านศีล), อธิจิตตสิกขา (การฝึกอบรมด้านจิต) และอธิปัญญาสิกขา (การฝึกอบรมด้านปัญญา) เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้สามารถเข้าใจหลักพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล
3. เพื่อทดลองระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี
4. เพื่อประเมินและรับรองระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าถึงหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี” การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมเพื่อการพัฒนา (R&D, Research and Development) ระหว่างการวิจัย เชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

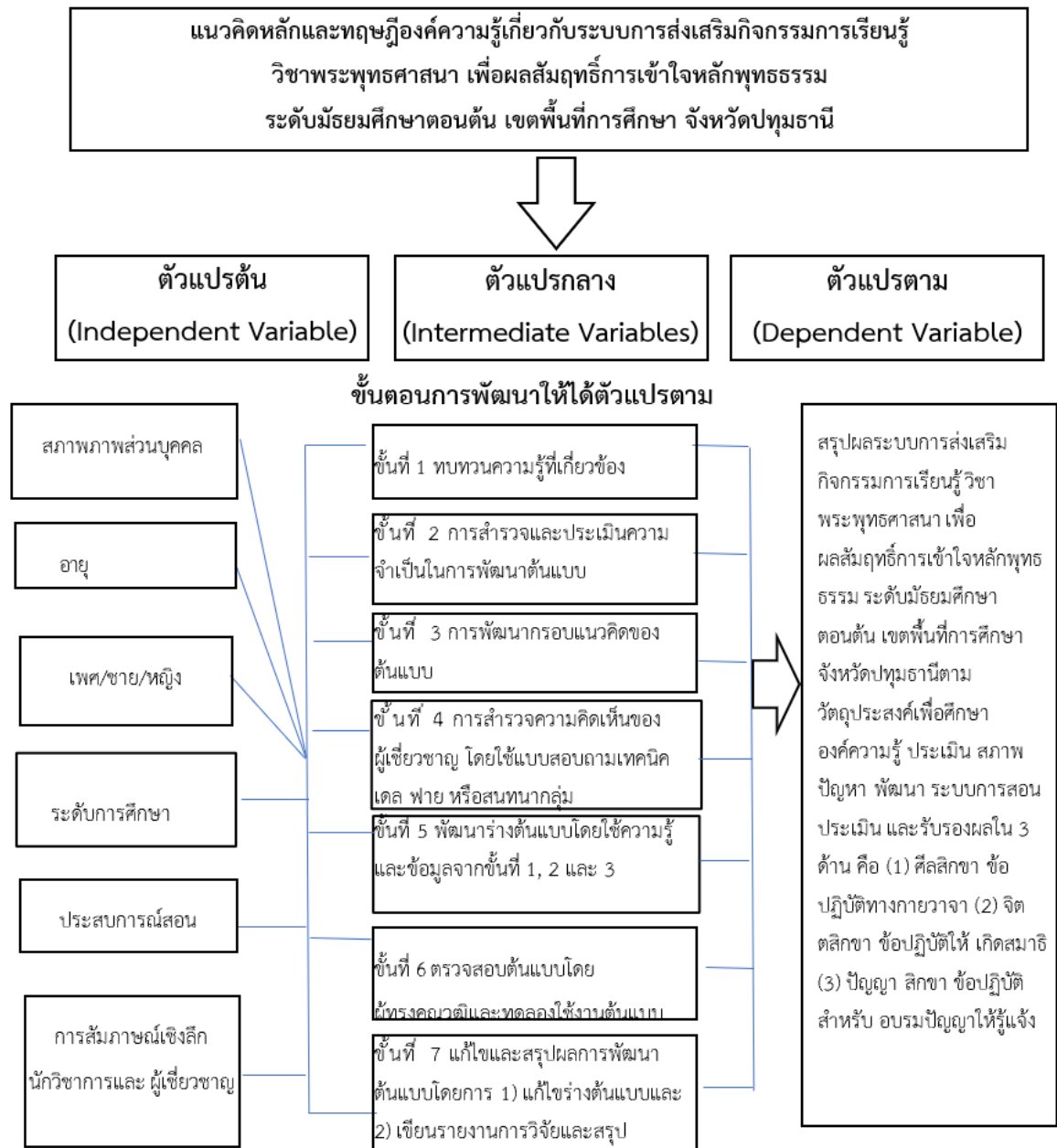
1. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 380 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 380 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection)
3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตพื้นที่ปทุมธานี จำนวน 10 รูป/คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

เรื่อง “ระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี มีการกำหนดขอบเขตแนวคิด (Conceptual Framework) ไว้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “ระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี สรุปผลการวิจัยที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี การสรุปสาระและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างเพื่ออธิบายลักษณะและปรากฏการณ์ของประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยนำเสนอในรูปแบบการสรุปรายงานการวิจัย และสอดคล้องตามนิยามตามของ พระมหาศุภกฤษ์ สุภทฺทจารี (สัณฺฑาคาร) และคณะ (2567) และมีสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับชั้นที่เรียน ประสบการณ์เรียนเกี่ยวกับหลักธรรมไตรสิกขา โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) สรุปได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เพศหญิง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 64.00 รองลงมา เพศชาย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ 11-12 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมา มีอายุ 13-14 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมา มีอายุ ต่ำกว่า 14 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 ส่วนน้อยที่สุด คือ มีอายุมากกว่า 15 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00

ระดับชั้นที่เรียน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 46.00 รองลงมา เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33.00 รองลงมา ส่วนน้อยที่สุด เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00

ประสบการณ์เรียนเกี่ยวกับหลักธรรมไตรสิกขา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีประสบการณ์อยู่ที่ 3-4 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 รองลงมา มีประสบการณ์อยู่ที่ 1-2 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 ส่วนน้อยที่สุด มีประสบการณ์อยู่ที่ 5-6 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อการพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าถึงหลักพุทธธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าถึงหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลเป็นความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งการบรรยายเชิงพรรณนา มีรายละเอียดตามลำดับ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าถึงหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.239) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านที่ 4. ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.421) รองลงมา คือ ด้านที่ 2.ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.370) รองลงมา คือ ด้านที่ 3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.409) และด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 1. ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.442)

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) เพื่อพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าถึงหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี พบว่า 1. ด้านเนื้อหา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.442) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1. การพัฒนาระบบการสอน สังคมศึกษาตามหลักไตรสิกขาเนื้อหาที่มีความชัดเจนง่ายต่อความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.820) รองลงมา คือ ข้อที่ 2. เนื้อหาการเรียนไตรสิกขาน่าสนใจแบ่งเป็นหัวข้อที่ชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.766) รองลงมา คือ ข้อที่ 4. ปริมาณเนื้อหาการเรียนไตรสิกขาเหมาะสมกับเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.914) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3. เนื้อหาหลักไตรสิกขาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.815) 2. ด้านสื่ออุปกรณ์ การเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.370) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3. สื่ออุปกรณ์การเรียนมีความหลากหลายตรงกับความต้องการของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.687) รองลงมา คือ ข้อที่ 4. สื่ออุปกรณ์ที่กำหนดช่วยฝึกให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้การเรียนไตรสิกขาด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.677) รองลงมา คือ ข้อที่ 1. มีอุปกรณ์ที่กำหนดช่วยพัฒนาความเข้าใจเนื้อหาการเรียนได้ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.863) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2. สื่ออุปกรณ์ที่กำหนดช่วยสรุปความคิดรวบยอดของเนื้อหาการเรียนได้ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.968) 3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.409) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3. กิจกรรมการเรียนรู้ไตรสิกขาที่มีความหลากหลายดึงดูดความสนใจต่อการเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.696) รองลงมา คือ ข้อที่ 4. กิจกรรมการเรียนรู้ไตรสิกขาที่มีความยืดหยุ่นเอื้อต่อการเรียนรู้รายบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.738) รองลงมา คือ ข้อที่ 2. กิจกรรมการเรียนรู้ไตรสิกขาช่วยให้เข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.882) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1. กิจกรรมการเรียนรู้ไตรสิกขาเหมาะสมกับเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.850) 4. ด้านการวัดและประเมินผลทางการเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.421) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3. การเรียนรู้ประโยชน์การวัดและประเมินผลช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ การเรียนและแนวทางการดำเนินชีวิตได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.630) รองลงมา คือ ข้อที่ 1. การเรียนรู้ประโยชน์การวัดและประเมินผลทางการเรียนเอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.969) รองลงมา คือ ข้อที่ 4. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นเมื่อเรียนด้วยการเรียนรู้ประโยชน์การวัดและประเมินผลเป็นพลังการดำเนินชีวิตได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.816) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2. การเรียนรู้ประโยชน์จากการวัดและประเมินผล ทางการเรียนช่วยให้ผู้สนใจเข้าใจเนื้อหาการมากขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.738)

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4) เพื่อประเมินและรับรองการพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าถึงหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี ด้วยวิธีการสอบ Focus Group Discussion ได้มีคณะกรรมการประเมินและรับรองระบบการพัฒนาสังคมสงเคราะห์ด้านการศึกษา รับการรับรอง 10 รูป/คน ตามหลักฐานแสดงยืนยันไว้ในภาคผนวกด้วยการสัมภาษณ์ จากคำถามข้อที่ 1-5 ทุกๆ ด้าน และสรุปเปรียบเทียบประเด็นคำถามจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 10 รูป/คน แต่ละด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี จากผลการวิจัยและผลตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล เนื้อหาและผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานการศึกษาวิจัยของ พบว่า มีความสอดคล้องกับ การศึกษาวิจัยของ พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์” และ พระมหาจรัลรักษ์ อาทิตตเมธี (ภูพิช) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ระบบการสอนตามไตรยางค์การศึกษาอิงแบบจำลองไผ่ดำ สำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไผ่ดำ แผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษารูพบว่า พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านเนื้อหา ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อพัฒนาระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี พบว่า มีความสอดคล้องกับ มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ กิตติยา ปัญญาเยาว์ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสร้าง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.79 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.43 มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าระบบสามารถทำงานได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ และเป็นไปตามสมมติฐาน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ เพื่อประเมินสภาพปัญหาและความต้องการของระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี พบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เจริญจิรา บ.ป. สูงเนิน และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบบริหารจัดการฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาวารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” ผลการศึกษา พบว่า ด้านการประเมินประสิทธิภาพของระบบ ได้คะแนนเฉลี่ยที่ 4.11 จาก 5 คะแนน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.69 แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของการพัฒนาระบบอยู่ในระดับดี

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 คือ เพื่อประเมินและรับรองระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี การประเมินและรับรองระบบดังกล่าวดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์และครูผู้สอนที่มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในโรงเรียน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างมีระบบ ผลการประเมินสรุปได้ว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยสามารถประยุกต์ใช้กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับการกำหนดสมรรถนะเฉพาะของระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเข้าใจหลักพุทธธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานี พบว่า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของวัดและพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรง พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน และอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน ส่วนทางอ้อม พระสงฆ์ทำหน้าที่เกื้อกูลสังคมในหลากหลายมิติ เช่น งานสังคมสงเคราะห์

การอบรมเยาวชน และการสนับสนุนชุมชนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง อันสะท้อนถึงบทบาทของศาสนา ในฐานะสถาบันสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นกลไกในการลดปัญหาทางสังคมที่ทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “ระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยขอวางข้อเสนอแนะต่างๆ ไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และองค์กรการศึกษาแห่งชาติ ควรมีแหล่งทุนให้การสนับสนุนปกป้องและอุปถัมภ์ระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม 2) กระทรวงอุดมศึกษาฯ ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับมีการขยายผลระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อบูรณาการสู่การเรียนการสอน และ 3) มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการประยุกต์แนวความคิดการพัฒนาการสอนตามหลักไตรสิกขา สมาสติ ปัญญา ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง

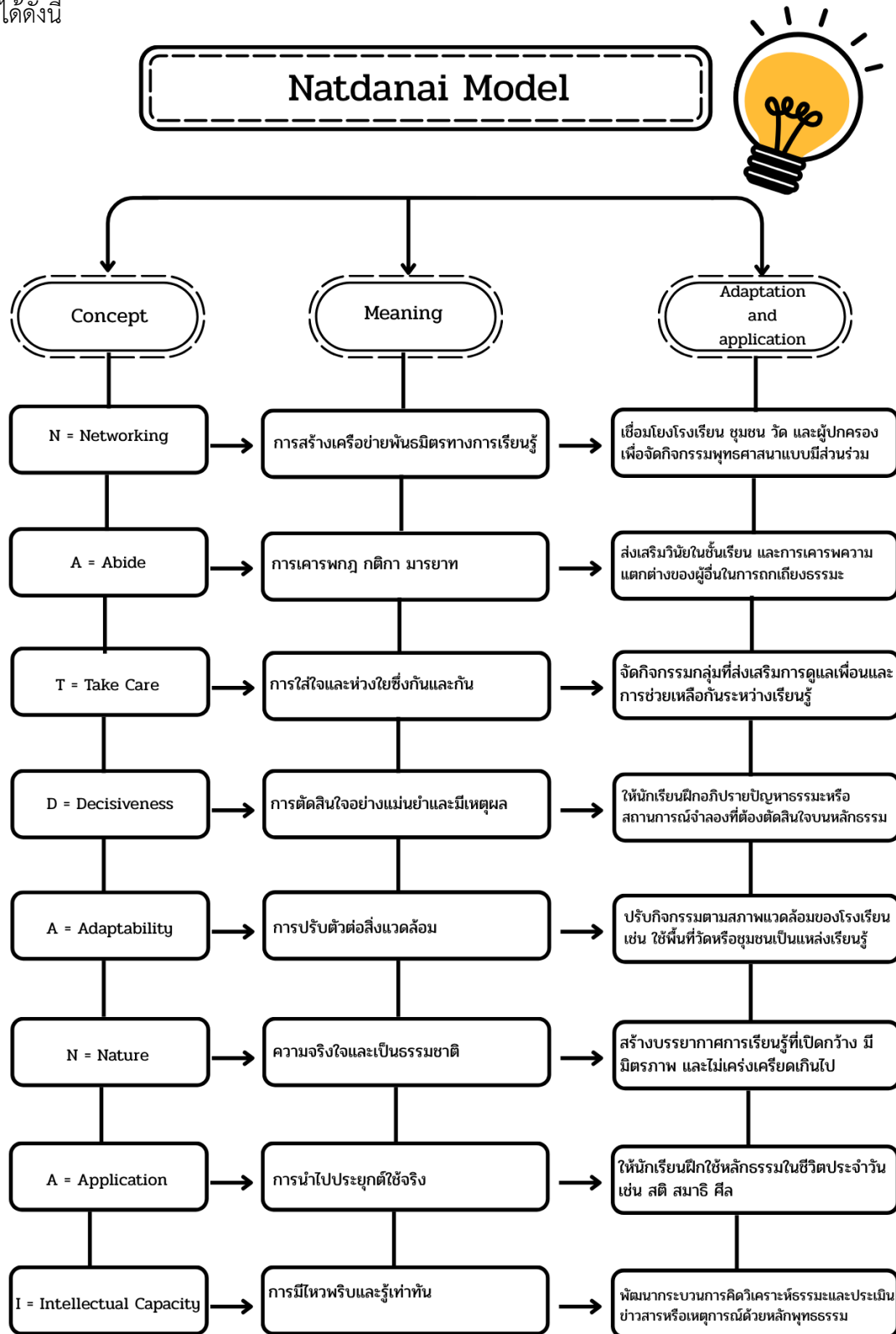
2. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้ 1) ผู้บริหาร นักศึกษา ครูอาจารย์ จะต้องสนับสนุนและดำเนินการอย่างจริงจังในการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยบูรณาการอิงหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้เรียนตามระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และนำหลักธรรมมาภิบาลเป็นหลักชัยในภาคปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นสื่อและแบบอย่างดีที่จะทำให้เด็กและเยาวชนจารึกไว้ในปฏิทินแห่งชีวิตต่อไป 2) คณะครุศาสตร์ ในมหาวิทยาลัย ควรมีการกำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อมุ่งส่งเสริมระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาทุกสาขาวิชาเป็นระยะเวลา 1 ภาคเรียน และ 3) ควรมีการนำกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาทั้ง 5 กระบวนการ ไปถ่ายทอดความรู้สู่คณาจารย์ในลักษณะการจัดการเรียนรู้ให้สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักศึกษา

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปมีดังนี้ 1) ควรเพิ่มแนวคิดทฤษฎี กลยุทธ์ และงบประมาณที่เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาลอย่างต่อเนื่องตลอดไป 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและคิดอย่างสร้างสรรค์ และ 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อศึกษาผลการวิจัยของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา ครู และนำผลการศึกษาไปพัฒนา นักศึกษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้

การวิจัย เรื่อง “ระบบการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อผลสัมฤทธิ์การเข้าใจหลักพุทธธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดปทุมธานี สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 Natdanai Model

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กิตติยา ปัญญาเยาว์. (2564). การพัฒนาระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน *RMUTT Global Business and Economics Review*. 16(1): 41-54.
- เจนจิรา บ.ป.สูงเนิน และคณะ. (2566). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยตามเวลาที่กำหนดของนักวิจัยมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. *Journal of Professional Routine to Research*. 10(2): 21-28.
- พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน). (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนดรรมาภิบาล*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรัญ อภิตตเมธี (ภูพิช). (2563). การสอนแบบโครงงาน เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดไผ่ดำแผนกสามัญศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารการสอนสังคมศึกษา*. 2(1): 21-29.
- พระมหาศุภฤกษ์ สุภททจารี (สีวันคำ) และคณะ. (2567). การพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษาตามหลักไตรสิกขา เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 11(10): 295-307.
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). *ทางตามหลักพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

